

A magyar földrajz tantárgy ügyéért legtöbbet tett személyiségek

Összeállította: dr. Makádi Mariann

Apáczai Csere János (1625–1659)

Erdélyi székely filozófiai és pedagógiai író, kálvinista teológus, tanár és utazó. Hollandiai egyetemeken tanult, és Nyugat-Európában tett utazásokat. Magyar nyelven írt műveiben sokat foglalkozott a tanítás kérdéseivel és kifejtette pedagógiai eszméit. Az iskolát a nemzeti boldogulás alapjának, a jó iskolák hiányát valóságos nemzeti szerencsétlenségnek tartotta. Írásaiban az ismereteket – akkoriban még szokatlan módon – logikai rendszerbe szedte. A „*Magyar Encyclopaedia*” című könyve a legfőbb tudományok egybefüggő ismertetése, nem önálló szellemi alkotása, hanem mások írásainak fordítása, összerendezett kiadása magyar nyelven. A könyv természettudományokkal foglalkozó része tulajdonképpen topográfiai-kronológiai leírás (benne csillagászat, ásványtan, városépítés, mezőgazdaságtan), ezzel a földrajztudomány történetébe is beírta a nevét.

Magyar Encyclopaedia, azaz, minden igaz és hasznos bölcsességnek szép rendbe foglalása és Magyar nyelven világra botsátása (kiadás éve: 1653)

A magyar nyelvű enciklopédia 1. fejezete a földi dolgokat veszi sorba, így földrajzi ismereteket is tartalmaz, amiből földrajzi előadásokat tartottak.

Balázs Dénes (1924–1994)

Utazó és földrajzi ismeretterjesztő. 1958 és 1990 között öt földrész 130 országában járt, és a beutazott vidékeken átélt élményeit, a földrajzi érdekességeket 27 könyvben és 300-nál is több cikkben tette közzé. Pályája a karsztok tanulmányozásával kezdődött. 1954-ben munkatársaival feltárta az Aggteleki-karszton az égerszögi Szabadság-barlangot, majd Kína barlangjait tanulmányozta. Két tucat expedíciót szervezett a karsztok földrajzi elterjedésének feltérképezéséhez és leltárának elkészítéséhez. A karsztokon kívül a vulkánokat, az esőerdő-vidékeket és a sivatagokat is tanulmányozta. 1983-ban Érden megalapította a hazánkban máig is páratlan Magyar Földrajzi Múzeumot, és megteremtette annak első önálló kiállítását.

Balázs Dénes szobra az érdi múzeum kertjében (fotó: Makádi M.)

A Magyar Földrajzi Múzeum épülete Érden (fotó: Makádi M.)

Bél Mátyás (1684–1749)

Felvidéki magyar evangélikus lelkész, tanár, sokoldalú tudós és történész. Iskolaigazgatóként Pozsonyban 1717-től elsőként vezette be Magyarország történetének és földrajzának összevont megismerését, de tanítása nem lépett túl a lakóhely, a megye földrajzának megismertetésén. Szemlélete azonban újszerű volt a maga korában, mert leírásainak középpontjába az embert, s nem a természetet helyezte. Nála a természet csak mint lakóhely és történelmi színtér szerepelt. Munkásságának igen nagy tudománytörténeti jelentősége van. Annak érdekében, hogy a haza földrajzának tanításához tankönyvet tudjon adni a diákok kezébe, élete fő céljául tűzte ki az ország általános leírását. Gyakori utazások során gyűjtötte össze könyveinek anyagát. Tanítványaival adatokat gyűjtetett és térképeket rajzoltatott Magyarország

földrajzának leírásához. A megyék földrajzára, történelm történelmére és közigazgatására vonatkozó ismeretanyagot öt kötetes könyvben („*Hungariae antiquae et novae prodromus*” – 1723 és „*Notitia Hungariae novae historico-geographica*” – 1735–1742 címeken) foglalta össze. Ezzel Bél Mátyás megteremtette a magyar leíró földrajzi irodalmat. Igaz, ez nem a későbbi értelemben vett leíró földrajzot, hanem történelmi, közigazgatási, topográfiai és statisztikai adatokat tartalmazott. Művei a mai napig a történeti földrajz és a helytörténet kiapadhatatlan forrásai, az államisme-irodalom meghonosítói.

Budai Ézsaiás (1766–1841)

Humán műveltségű történetíró, térképész és református püspök. A debreceni református kollégium tanáraként sokirányú tevékenységet folytatott. Tanterveket, magyar nyelvű latin nyelvtankönyveket írt és magyar nyelvű térképeket nyomtatott. Tanítványaival megismertette a térképkészítést és a rézmetszést. Közreműködésükkel ő állította össze az első magyar nyelvű iskolai atlaszt (*Oskolai magyar Új Átlás az alsós classisok számára*, 1800), ezzel megteremtette a magyar nyelvű iskolai szemléltetést. Később felsőbb osztályok tanulóinak is készített földrajzi illetve történelmi atlaszt.

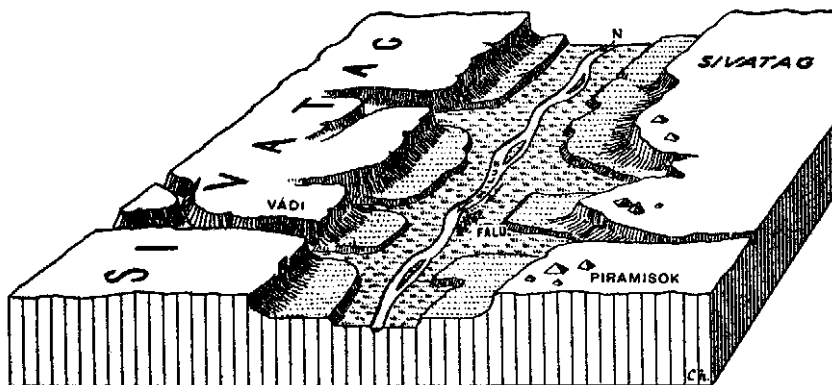
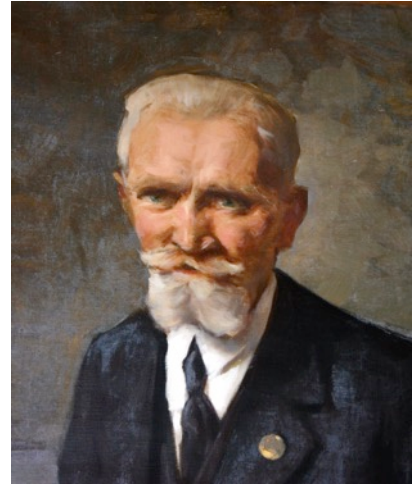
Bulla Béla (1906–1962)

Geográfus, a felszínalaktani kutatások máig meghatározó egyénisége. A budapesti tudományegyetem tanáraként hozzájárult a geomorfológiai szemlélet fejlődéséhez és a földrajztanárképzés fejlesztéséhez. Ő készítette a Kárpát-medence és benne Magyarország legteljesebb természetföldrajzi leírását. Rámutatott, hogy a domborzat kialakulásában a külső és belső erők egyaránt fontos szerepet játszanak, egymásra hatásukat szabályos időbeli váltakozás (ritmus) jellemzi. Nagy fontosságot tulajdonított a kőzetek és az éghajlat kapcsolatának.

Cholnoky Jenő (1870–1950)

Geográfus, a természetföldrajz egyetemi tanára Kolozsváron, majd Budapesten. A magyar földrajztudomány meghatározó személyisége, aki sokat tett a hazai geográfia eredményeinek nemzetközi elismertetéséért. A földrajztudomány szakmai eredményeit egyszerűen, szemléletesen és szép magyar nyelven fogalmazta meg, mindenki számára érthetővé tette. Kitűnő rajzokkal segítette mondandója elképzelését. Mindmáig ő a magyar földrajztudomány legnépszerűbb írója. Szívügyének tekintette a magyar földrajztanítás fejlesztését, társadalmi megbecsülésének növelését. Legkedveltebb munkaterülete a felszínformálódási folyamatokról pompás rajzokat (tömbszelvényeket) készített, amelyek ma sem hiányozhatnak a földrajztankönyvekből. Járt Európa csaknem valamennyi országában, a Spitzbergákon és Észak-Amerikában. Részletesen leírta Erdély természeti viszonyait. Életének legnagyobb vállalkozása a Kínában és Mandzsúriában 1896–1898 között tett utazása volt. Felfedezte az addig még ismeretlen hatalmas, mandzsúriai bazaltfennsíkot, megmagyarázta a Jangce-delta keletkezését, felderítette a Sárga-folyó mederváltozásainak okait. Leírta a kínai bambuszos építészetet és az öntözéses gazdálkodást, pontos rajzokat közölt a néprajztudomány számára az építményekről, a lakóhelyekről és a használati tárgyakról.

Cholnoky-féle tömbszelvény a Nílus völgyéről

Cholnoky Jenő dolgozószobája (Magyar Földrajzi Múzeum, Érd) (fotó: Makádi M.)

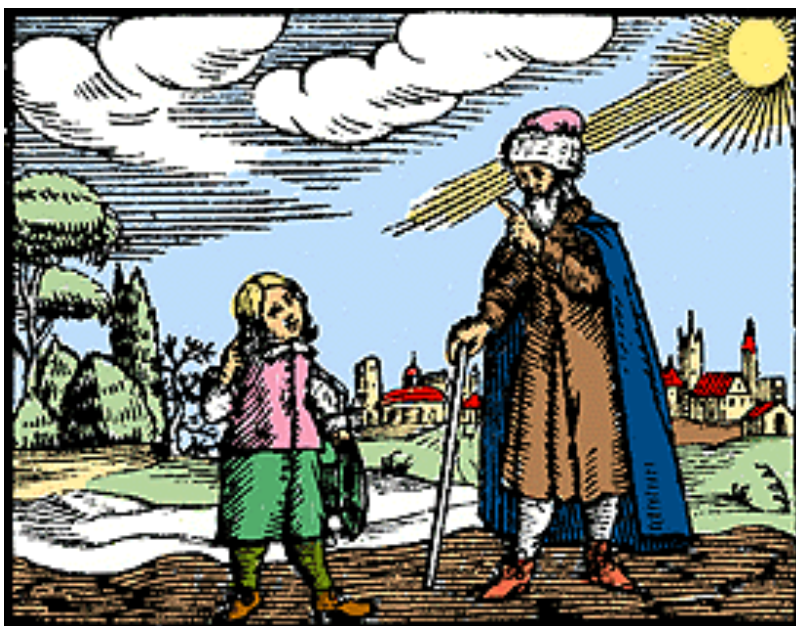
Comenius Ámos János (Jan Komensky)

(1592–1670)

Cseh-morva pedagógus, iskolaszervező és író, a földrajztanítás módszertana megalapítójának tekinthetünk. A reneszánsz szellemiség továbbvivője, kora egyik legnagyobb nevelő egyénisége, aki ugyan csak négy évig (1650–1654) tanított hazánkban, a sárospataki református kollégiumban, munkássága igen nagy hatással volt a földrajzi ismeretek továbbadására. „*Orbis Sensualium Pictus*” (A látható világ képekben) (1658) és „*Didactica Magna*” (Nagy oktatás) (1657) című művei a teljes világot bemutatták a sárospataki gyerekeknek, csillagászati és természet-földrajzi alapismereteket is tartalmaztak. Rajzai és fametszetei az értelmi megismerés mellett lehetőséget biztosítottak az érzékszervi meg-

ismerés re is. Igazi jelentőségük az, hogy megújították a pedagógia tudományát. Comenius új oktatási módszereket vezetett be, amelyekben elsődleges szerep jutott a valóság-megfigyeléseknek és a rajzos, képes és térképes szemléltetésnek. Vallotta, hogy a megismerés során a mechanikus bevésés helyett a tapasztalatszerzésből kell kiindulni, majd a tapasztalatok elemzésével az általános következtetések, szabályok megfogalmazásáig kell eljutni. Kijelölte az elvont gondolkodás kifejlesztéséhez vezető utakat is. A földrajzban is fontos didaktikai alapelvei közé tartozott, hogy a tanításnak figyelembe kell vennie a tanulók eltérő értelmi képességeit, és az oktatásnak folyamatnak kell lennie, amelyben rendszeresen, de a fokozatosság elveit figyelembe véve szereznek a gyerekek újabb és újabb ismereteket, és látókörük a közvetlen környezetből kiindulva, a közelitől a távoli felé haladva fejlődik a legeredményesebben. Ő fogalmazta meg először azt az igényt, hogy a tanárok és a tanulók egyaránt olvassanak újságot, és a tanórákon kapcsolják össze a tananyagot az olvasottakkal, a mindennapi élet eseményeivel. Az iskola demokratizálása mellett a magyar nyelven való oktatás bevezetését is szorgalmazta. Kiállt amellett, hogy földrajzi ismereteket az oktatás minden szintjén, rendszeresen tanítani kell.

A tanító megszólítja tanítványát a valós környezetben az Orbis Pictus-ban

Czirbusz Géza (1853–1920)

Felvidéki magyar származású földrajztudós, piarista gimnáziumi, majd egyetemi tanár, tankönyvíró. *Hunfalvy János* tanítványa volt, azonban munkájában a fő hangsúlyt a történelmi alapokon álló leírással szemben az ember és táj kapcsolatára helyezte. A német *Ratzel* által megalapított emberföldrajzi irányzat első magyarországi képviselője. Fő műve a háromkötetes „*Antropogeographia*” (1913) és a Balbi olasz földrajztudós nagy világföldrajzi művének hatkötetes átdolgozása.

Eötvös József (1813–1871)

Író, költő, államférfi, művelődéspolitikus, ő teremtette meg a kultuszminisztériumot, és sokat tett a magyar iskolarendszer modernizálásáért. Az 1848-ban megfogalmazott tanügyi reformgondolatait ugyan nem tudta maradéktalanul megvalósítani (pl. hogy a földrajz a 6 osztályos gimnázium minden évfolyam kötelező tantárgy legyen), de bevezette a szaktanári rendszert és kötelezővé tette a tankönyvek használatát. Az általa kimunkált 1868-as törvény először szabályozta a kötelező népoktatás szervezetét, rendjét és tananyagát. Kiépítette a tanfelügyeleti rendszert (a mai szaktanácsadói rendszer nagytekinthető elődjét), tankönyveket és segédkönyveket készíttetett, tanítóképző intézeteket alapított. Tevékenysége nyomán a földrajz a népiskolától kezdve az oktatás minden szintjén kötelező tantárgy lett, tartalma a természettudományokhoz való közeledését segítette.

Eötvös József liberális felfogásából következett, hogy hirdette az egyénnek, egyben a tanításnak és a tanulásnak a szabadságát. Eredményesen küzdött a polgári átalakulásért, a nép műveltségének emeléséért.

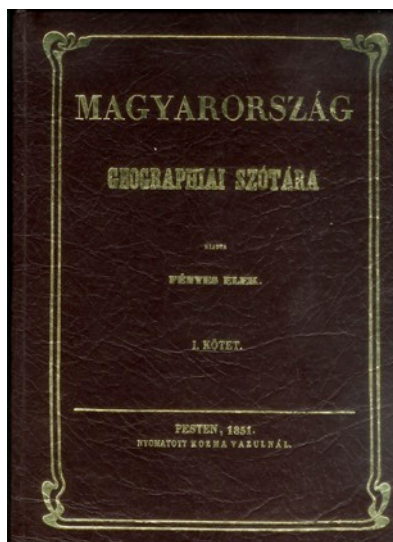

Fröhlich Dávid (1595–1648)

Felvidéki magyar csillagász, császári matematikus, földrajzi író és kollégiumi tanár. Közép- és nyugat-európai utazásai alapján megírta az első magyar kiadású, de latin nyelvű földrajzi-utazási enciklopédiát (*Medulla Geographiae Practicae*, 1639), amelyben a földrajzi viszonyok leírása és a történelmi áttekintés mellett praktikus tanácsokkal is szolgál a külföldre látogatóknak. A magyar irodalomban először ismertetet ún. alapfogalmakat, és ezzel nemcsak a fizikai földrajz az akkori ismereteknek megfelelő vizsgálati szempontjait fektette le, hanem a földrajzi tankönyvírás alapjait is.

Fényes Elek (1807–1876)

Partiumi származású magyar statisztikus, 1848-ban megszervezte az első, Ausztriától független Statisztikai Hivatalt, amelynek igazgatója lett. Az 1830-40-es években rengeteg utazása során összegyűjtötte az országgal kapcsolatos helyrajzi és statisztikai adatokat. Fő munkája a *„Magyar Országnak s a hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapota statisztikai és geographiai tekintetben”* (1836–40). Művei értékes források a történeti földrajznak és a helytörténetnek. Könyveiben érte el csúcspontját az ún. államisme-irodalom.

Györffy István (1884–1939)

Néprajztudós, muzeológus, a budapesti tudományegyetem tanára, a néprajzi tanszék megszervezője. 1917-ben a moldvai csángók között, majd Kis-Ázsiában kutatott. Településtörténettel, a magyarság csoportjainak tárgyi néprajzával, egyes paraszti foglalkozások leírásával és tudományszervezéssel is foglalkozott. Különösen az alföldi tanyavilág és a kertes települések (hajdúvárosok) kutatásával gazdagította a településföldrajzot.

Egy kunmadarasi fejős juhász tanyájáról készült rajz Györffy István „Magyar falu, magyar ház” című könyvéből

Herman Ottó (1835–1914)

Felvidéki származású magyar néprajz- és természettudós, polihisztor, szenvedélyes ismeretterjesztő, utazó és politikus. Önmaga szerezte hatalmas természettudományos műveltségét, sokirányú kutatómunkát végzett. Leírta hazánk pókfaunáját, néprajzi szempontból vizsgálta a magyar halászatot és pásztoréletet, összegyűjtötte a magyar pásztorok hagyományos szókincsét. Elsők között szorgalmazta a magyarországi ősrégészeti kutatásokat, és sokat tett a madárvédelem ügyéért is. Beutazta Skandináviát, ahol földrajzi megfigyeléseket is végzett. Megindította és egy évtizeden át szerkesztette kora egyik legolvasottabb folyóiratát, a *Természetrajzi Füzeteket*.

Herman Ottó halászati tanulmányúton

Tanyavetés rajza Herman Ottó „A magyar halászat” című könyvéből

Jankó János (1868–1902)

Geográfus, néprajztudós, Afrika- és Ázsia-kutató, polihisztor. Első kutatóútján a Nílus deltavidékét, annak földtani és földrajzi sajátosságait kutatta. Később feltámadt néprajzi érdeklődése, és egy újabb útján az észak-afrikai kézművesiparról gyűjtött adatokat. *Zichy Jenő* harmadik expedíciójának tagjaként 1897-98-ban a Kaukázustól a Volga-deltáig, onnan Szibériáig vándorolt, és a hajdani magyar életmód halász-vadász korszakának tárgyi és szellemi emlékeit kutatta és gyűjtötte. Aktív szerepet játszott a tudományos ismeretterjesztésben is.

Honerus János (1498–1549)

Erdélyi magyar evangélikus prédikátor, író, tudós és térképész. Nemzetközileg is nagy jelentőségű alkotása az a térképgyűjtemény, amely a világ első zsebatlaszának tekinthető. Ezt *Rudimenta Cosmographicae* című művéhez csatolta, amely a magyarországi földrajzi irodalom kezdetét jelentette, és Európa szerte tankönyvként használták. Iskolákat alapított, amelyekben nagy szerep jutott a földrajzi ismeretek tanításának. Ő volt az első, aki fontosnak tartotta, hogy a gyerekek a könyveken kívül a térképekről és a közvetlen valóság megfigyelésével kirándulásokon is szerezzenek földrajzi ismereteket.

Honerus János világtérképe

Hunfalvy János (1820–1888)

Felvidéki származású magyar geográfus. 1870-ben megalapította az ország első földrajz tanszékét a budapesti egyetemen, a földrajz első egyetemi tanára volt Magyarországon. Enciklopédikus tudását hatalmas összefoglaló műveiben tette közzé. A földrajztudomány számára a gyakorlati élet szülte célokat jelölt meg. Nagy figyelmet fordított a természeti folyamatokba való emberi beavatkozások lehetséges következményeinek felmérésére. Tevékenysége mérföldkő a magyar geográfia történetében, hiszen a hazai földrajztudomány első hivatalos elismerését hozta, s ezzel ösztönzést adott további fejlődésének. „Kis földleírás elemi, ismétlő, alsó reál és ipariskolák számára” című tankönyve (1869) jól jelképezte a kor tankönyveit. A Magyar-Osztrák Birodalom általános földrajzi leírása után az európai, majd a más kontinenseken fekvő országok megyéinek és városainak felsorolását adta.

Kogutowitz Károly (1886–1948)

Térképész, geográfus, egyetemi tanár, *Kogutowitz Manó* fia. Munkássága nyomán sok földrajzi és történelmi falitérkép, iskolai atlasz jelent meg.

Kogutowitz Károly által szerkesztett iskolai atlasz 1941-ből

Kogutowitz Manó (1851–1908)

Lengyel származású magyar térképész, tanár, a világhírű magyar térképészet megalapozója. Számtalan iskolai történelmi és földrajzi falitérképet, atlaszt, körvonalas (vak) térkép-sorozatot, államigazgatási térképet tervezett és rajzolt. Az első falitérképet (*Magyarország új politikai térképe*) 1891-ben, az első oktató-földgömböt 1896-ban készítette. A magyar atlaszok közül az 1902-ben kiadott „*Teljes Földrajzi Atlasz*” című világatlasza tartalmazott először éghajlati, növényzeti, mezőgazdasági és ipari tematikus térképeket. Korszerű technológiával sokszorosította munkáit az általa alapított Magyar Földrajzi Intézet Rt-ben, ezzel évtizedeken át kitűnően kielégítette az oktatás térképigényeit.

A Kogutowitz-féle atlasz hirdetése

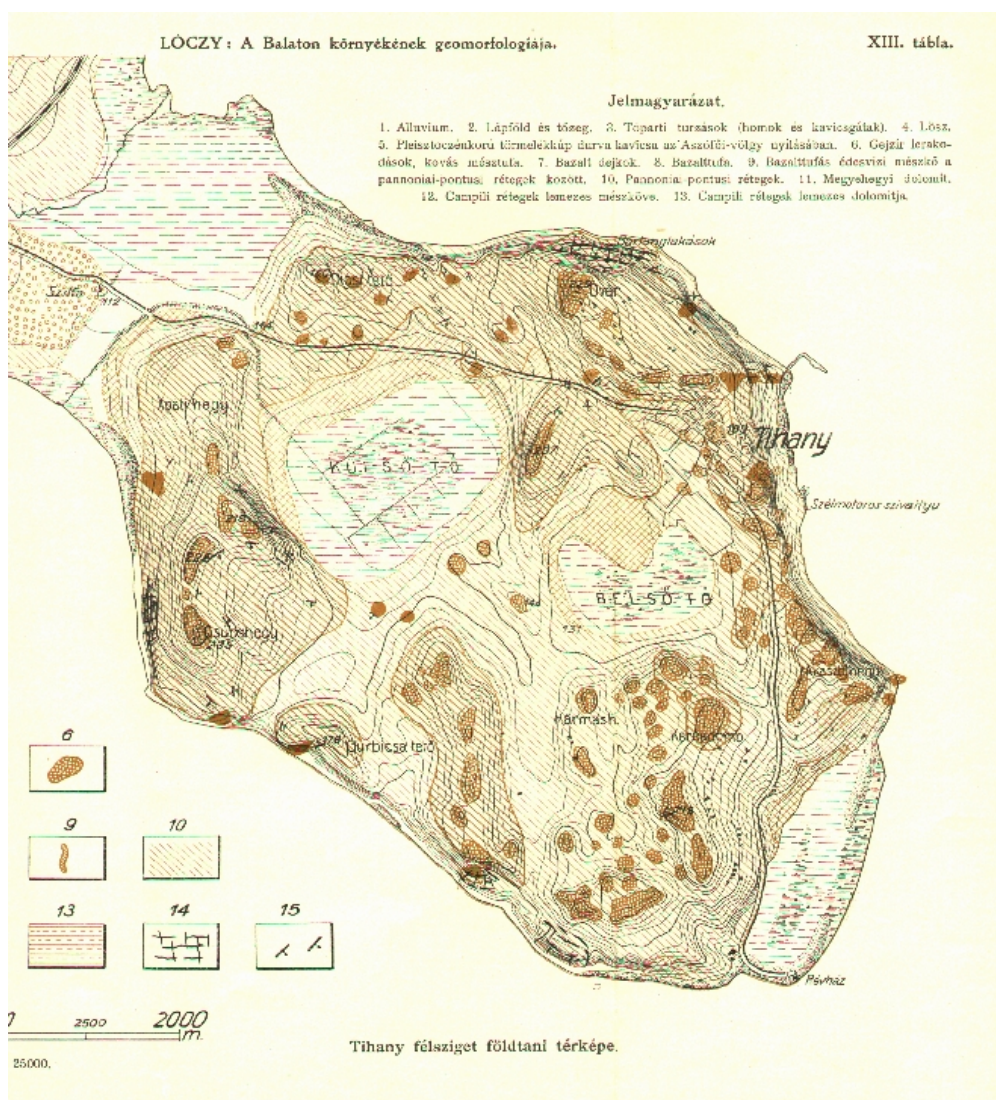
A Kogutowitz Manó szerkesztette Európa iskolai falitérképe (1893) (tapolcai iskolamúzeum)

Lóczy Lajos (1849–1920)

Geológus, földrajztudós és utazó, egyetemi tanár. 1877–1880 között tagja volt a Széchenyi Béla vezette kelet-ázsiai expedíciónak. Útja során a földkéreggel és szerkezetének kialakulásával kapcsolatos tudományos megállapítások sorát tette. Felfedezte a takaróredős hegységszerkezetet, a rétegtolódásokat, gyakorlatban igazolta az izosztázia jelenségét, felállította a löszképződés elméletét, tisztázta a Góbi sivatag keletkezését. 1900-ban megszerkesztette a Kárpát-medence átfogó geológiai térképét, jelentős elméleti megállapításokat tett a Kárpátok vonulatainak keletkezéséről és az Alföld medencéjének kialakulásáról. Nagy érdemei vannak az erdélyi földgáz

kincs feltárásában. 1891-től a Balaton vidékének megismerését célzó hatalmas kutatómunka szervezője és résztvevője volt, amelynek eredményeit 7000 oldalas munkában adta közre. Munkássága révén az országleírások helyett a jelenségek összefüggéseire figyelő, a fejlődéstörténetet szem előtt tartó, oknyomozó kutatási irányzat vált meghatározóvá a magyar geográfiában. Sokat tett a geográfia és a földrajztanítás fejlődéséért, társadalmi megbecsüléséért.

A Tihanyi-félsziget földtani felépítése a Lóczy Lajos által szerkesztett térképen

A Balatont kutató tudóscsoport csónakja a Tihanyi-félszigetnél

Losontzi Hányoki István (1709–1780)

Pedagógus, utazó. Az volt a hitvallása – a korában elfogadott nézettel szemben –, hogy a magyar gyerekeket magyarul kell tanítani. Ezért eredetileg is magyar nyelven írt tankönyveket, verselő stílusban. Legjelentősebb „*Magyarország-nak és Erdély országnak Kis Tüköre*” (1771) és a *Hármas Kis Tükör* (1773) című munkái, amelyek nagy része hazánk földrajzi jellemzőit mutatja be. Nagy szerepet kapott bennük a hazafias nevelés. Széles körben, több nemzedéken keresztül (több mint 80 évig) használták azokat.

A „Hármas Kis Tükör” 1848-as kiadása

Mendöl Tibor (1905–1966)

Földrajztudós, budapesti egyetemi tanár, a településföldrajz művelője. A magyar városokról újszerű tanulmányokat közölt, amelyek a településtérkép és a funkcionális szerkezet közötti összefüggéseket tárták fel. Elsősorban a gazdasági jelenségek és a környezet kölcsönhatásait vizsgálta.

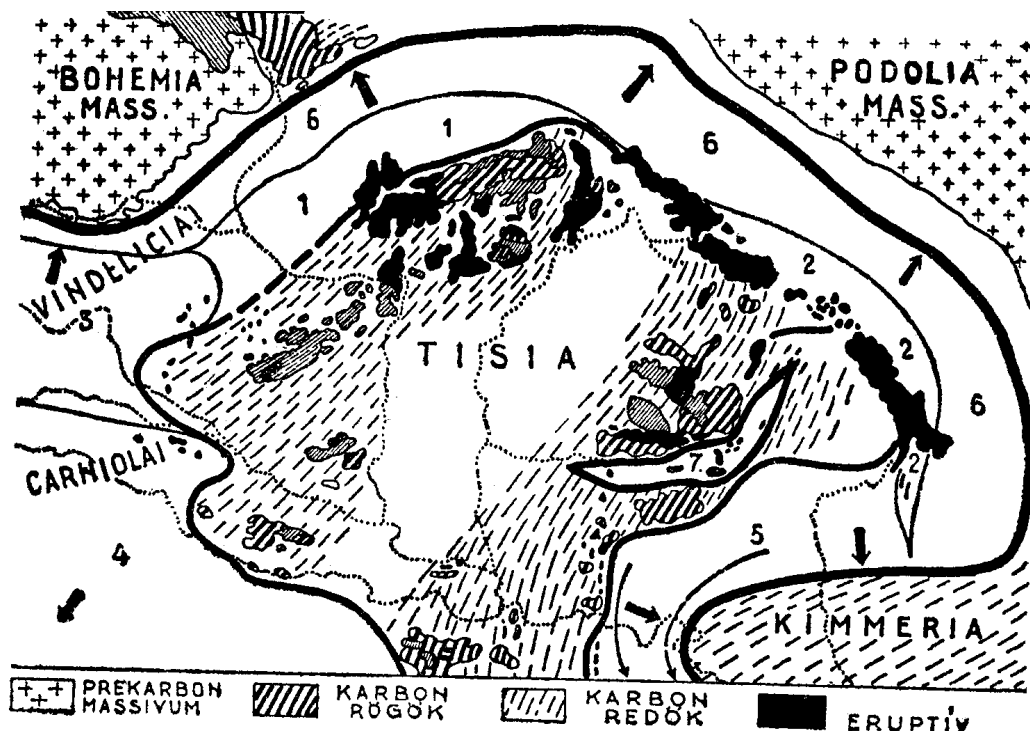
Oláh Miklós (1493–1568)

Esztergomi érsek, aki magyarországi utazásainak tapasztalatait és történelmi ismereteit „*Hungaria et Atila*” című latin nyelvű könyvében (1536) adta közre, így hazánk első részletes leírója volt. Kétkötetes munkája tulajdonképpen topográfiai-kronológiai leírás, de a felsorolásokat, a földrajzi, néprajzi és gazdasági adatokat magyarázatokkal is ellátta, így hű képet festett az ország akkori állapotáról. Könyve műfaji tekintetben a későbbi államismék előfutára.

Prinz Gyula (1882–1973)

Magyar geológus, geográfus és utazó, a kolozsvári, a pécsi, a pozsonyi és a szegedi egyetem tanára. Nevéhez fűződik a Kárpát-medence kialakulását magyarázó „Tisia-elmélet”, amely a lemeztektonikai folyamatok ismeretében már jórészt túlhaladott, de a maga korában igen jelentős volt. Közép-ázsiai expedíciói a terület alapvető földtani és felszínalaktani kérdéseit tisztázták. A Tien-san feltárójaként és legjelentősebb kutatójaként nemzetközileg is jelentős eredményekkel gazdagította az egyetemes földrajztudományt és a leíró földtant.

1. A Felföld magashegységei, 2. Erdély keleti magashegységei, 3. Az Alpok észak felé áttolódott takaróredőzete, 4. A dinári redőzet, 5. Az Erdélyi-havasok redőzete, 6. Az Alpokat és az Erdélyi-havasokat összefogó legifjabb flisövezet, 7. Az Erdélyi-érchegység kis redőzete.

A Kárpát-medence kialakulása Prinz Gyula szerint

Szepsi Csombor Márton

(1594–1623)

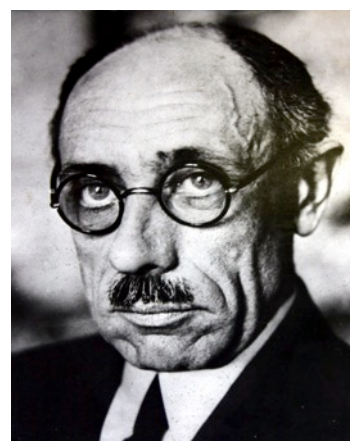
Református lelkész, költő, az első magyar nyelvű útikönyv szerzője, a magyar nyelvű útleírás-műfaj megteremtője. Európában tett utazásainak tapasztalatait 1620-ban jelentette meg „*Europica Varietas*” címmel. Benne a tudós alaposságával és a tanító szándékával mutatta be az országok földjét, múltját, az emberek szokásait, a gazdasági életet, sorolta fel a műemlékeket és az intézményeket. A látottakat mindig a hazai hasonló jellegű dolgokhoz hasonlította. Ízes magyar nyelven, humoros és helyenként verses stílusban írt, még mesészerű elemekkel is kiegészítette mondandóját.

Az „*Europica Varietas*” címlapja

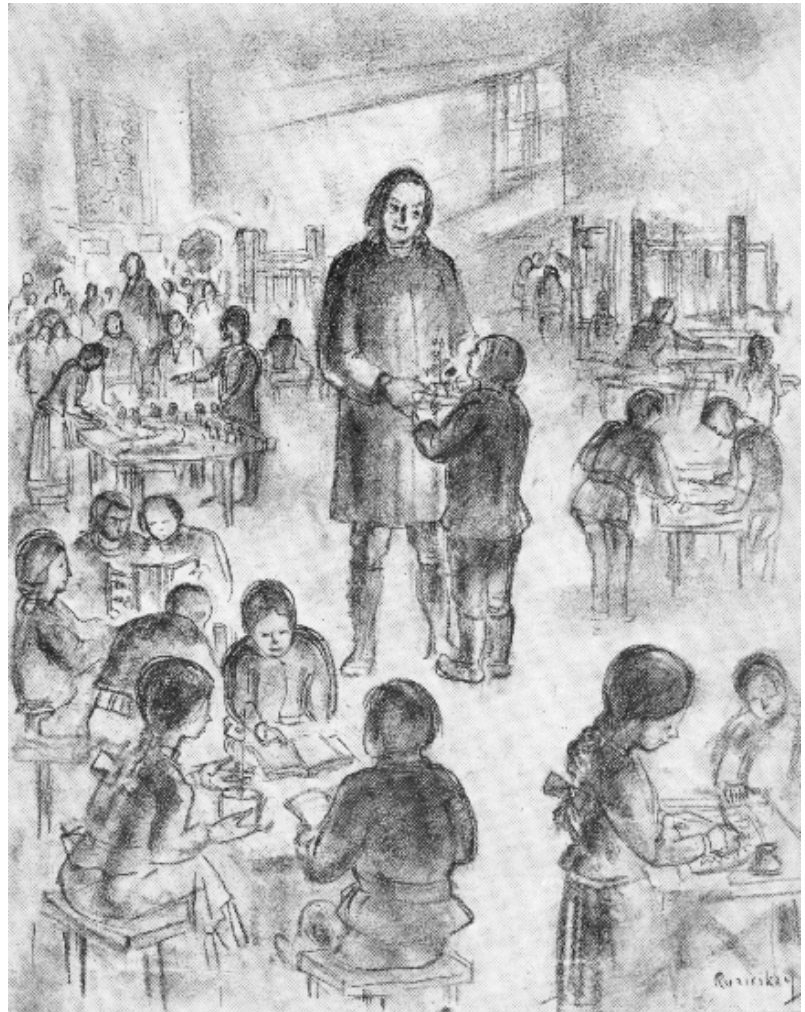
Teleki Pál gróf (1879–1941)

Földrajztudós, utazó, államférfi és egyetemi tanár, a hazai gazdaság-földrajz megalapozója. Fiatal éveiben beutazta Franciaországot, Németországot, Svájcot, Olaszországot, Görögországot, Angliát, Észak-Afrikát és az Amerikai Egyesült Államokat. Az első világháború után részt vett a trianoni béketárgyalások előkészítő szakértői bizottságban: fő feladatuk volt, hogy a geográfia eszközeivel bebizonyítsák a tervezett területi változások életképtelenségét. A nemzeti kisebbségi ügyek közismert szakértője volt. Irakban és Törökországban végzett munkája során szorgalmazta a kisebbségben élő kurd nép önálló közigazgatásának és nyelvhasználatának ügyét. 1938-ban és 1940-ben az első és a második bécsi döntés előkészítésében, a Felvidék és Észak-Erdély Magyarország-hoz való csatolásának megszervezésben vett részt. Politikai és tudományos munkássága idején mindvégig kiállt a magyarság érdekei és az európai egység gondolata mellett.

Tessedik Sámuel (1742–1820)

Magyar evangélikus lelkész, pedagógus, mezőgazdász. Szarvason tangazdaságot szervezett, és korszerű gazdálkodásra tanította a parasztyerekeket. Számos újítást vezetett be a magyar mezőgazdaságban a szikesek javításával, az öntözéssel és a takarmánynövények termesztésével kapcsolatban. Kezdeményezésére indult meg az Alföldön a mezővédő erdősávok ültetése, az akácosítás.

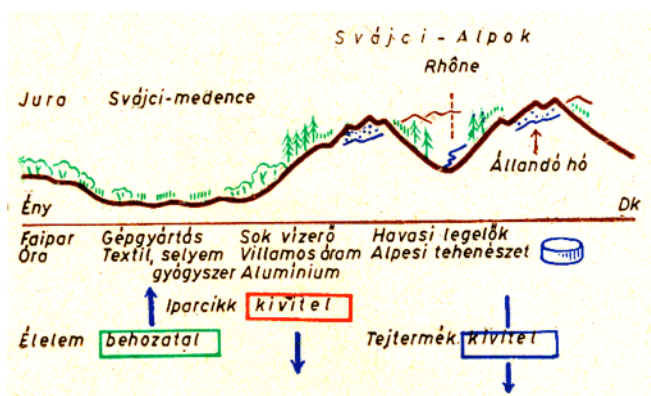
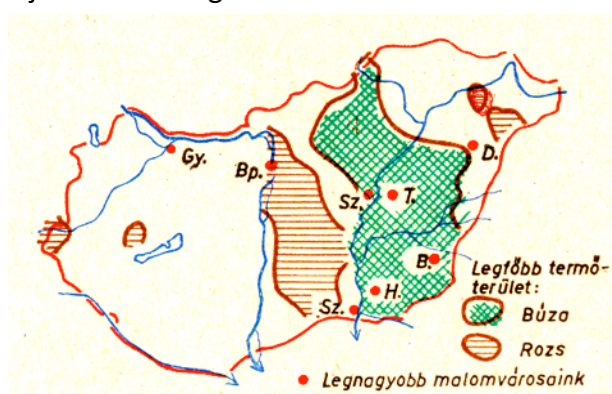
Tessedik Sámuel a tanító (Ruzickay György rajza)

Váradi Baranyi László (1729–?)

Tisztviselő, aki nyugat-európai utazása közben szerette meg a földrajzot. Akkor ismerte meg Hübner tankönyvét, amely alapján megírta az első magyar nyelvű tankönyvet „*A geographiai tudományoknak első kezdete*” címmel (1749). A könnyebb megjegyezhetőség érdekében kérdés-felelet formájában dolgozta fel az ismeretanyagot (katekizáló módszer), amelyben nem szakmai tartalmú hasonlatokat alkalmazott. Tankönyve a világ földrajzáról szólt, de kiemelten foglalkozott Magyarország földrajzával.

Udvarhelyi (Kendoff) Károly (1903–1992)

Erdélyi származású földrajztanár, a 20. századi földrajzoktatás megújítója, az általános iskolai földrajztanárképzés meghatározó egyénisége. Ő alkotta meg az első földrajzi munkafüzetet, tervezte az első írásvetítő transzparens-sorozatot. Általános- és középiskolai, valamint szakmódszertani tankönyvei hozzájárultak a földrajz-metodika magas szintű műveléséhez. Földrajzi nézőpontjának középpontjában tartalmi szempontból a tájleírás, módszertani szempontból a sokoldalú szemléltetés állt. Munkásságához fűződik az oknyomozó földrajzoktatás meghonosodása. Összefüggéss-rendszerek megalkotásával, az összehasonlítások szerepének hangsúlyozásával és a modellalkotó-saival a földrajzi gondolkodásmód fejlesztését szolgálta.

Udvarhelyi (Kendoff) Károly által tervezett szemléltető rajzok az általános iskolai földrajztanításhoz
(Forrás: Udvarhelyi K.: Szemléltető rajzok a földrajzórán, Tankönyvkiadó, Budapest, 1961)

A képek és az ábrák a Magyar Földrajzi Múzeum archívumának és az Országos Pedagógiai Múzeum és Könyvtár anyagának felhasználásával, az intézmények engedélyével készültek.